Aspecte de practică neunitară privind unele infracțiuni contra familiei

Differences in judicial practice regarding some offences against the family

Mihai Alexandru Stanciu¹

Rezumat: Foarte frecvente în practica judiciară, infracțiunile de abandon de familie și de nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului au cunoscut interpretări diferite, fie că a fost vorba despre întrunirea sau nu a elementelor constitutive ale infracțiunilor menționate a unor comportamente derogatorii de la obligațiile impuse părților de către instanțele de judecată sau despre modalitatea de încadrare juridică a acestora, fie că a fost vorba despre aspecte de ordin procedural, precum momentul de la care începe să curgă termenul prevăzut de lege pentru formularea plângerii prealabile, față de caracterul continuu sau continuat ale infracțiunilor. Unele dintre acestea au fost tranșate de către instanța supremă prin intermediul instrumentelor proprii de a impune o anumită interpretare generală și obligatorie, în timp ce altele continuă să nască soluții contradictorii în practica judiciară.

Cuvinte-cheie: abandon de familie, nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului, plângere prealabilă, practică neunitară.

Abstract: Very common in the judicial practice, the offenses of family abandonment and failure to comply with the measures regarding the custody of the minor, have had different interpretations, whether it was about the assembly of the constituent elements of the offenses of derogatory behaviors from the obligations imposed to the parties by the courts or about their legal classification, whether it was procedural issues, such as the moment from which the term provided by the law for filing the prior complaint begins to flow, regarding the continuous nature of the offenses. Some of these have been cut by the supreme court through its own instruments to impose a certain general and obligatory interpretation, while others continue to provide contradictory solutions in judicial practice.

Keywords: abandonment of family, failure to comply with the measures regarding the custody of the minor, prior complaint, non-unitary practice.

¹ Prim-procuror în cadrul Parchetului de pe lângă Judecătoria Constanța, Asistent univ. dr. în cadrul Universității „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Drept și Științe Administrative, email: mihaistanciu1987@yahoo.com.

21 1. Introducere. Scurtă prezentare a reglementării actuale față de cea anterioară

La fel ca și Codul penal din 1969², actualul Cod penal³ a alocat un titlu separat infracțiunilor care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială, unde a cuprins, printre altele, un capitol destinat infracțiunilor contra familiei⁴.

Noul Cod penal a menținut incriminarea sub același capitol a infracțiunilor de *bigamie*, *abandon de familie* și *nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului*, dar spre deosebire de vechea reglementare, a prevăzut alături de acestea infracțiunea de *incest*, ce anterior era reglementată la infracțiuni privitoare la viața sexuală și pe cea de *împiedicarea accesului la învățământul general obligatoriu*, care anterior nu a cunoscut o reglementare în legislația penală românească, optând ca infracțiunea de *rele tratamente aplicate minorului* să fie cuprinsă în capitolul privind infracțiunile contra integrității corporale sau sănătății.

Dintre infracțiunile contra familiei, mai des întâlnite în practica judiciară sunt cea de *abandon de familie*, cu precădere cea constând în neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească și cea de *nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului*.

O posibilă explicație poate fi dată de faptul că ambele infracțiuni au ca situație premisă existența unor raporturi familiale ce au încetat prin divorț, ocazie cu care s-au tranșat și aspecte precum încredințarea copiilor minori către unul dintre foștii soți și stabilirea în sarcina celui alt a obligației de a plăti pensie de întreținere.

Potrivit datelor statistice⁵ prezentate de Institutul Național de Statistică putem concluziona cu destulă ușurință că divorțul nu mai reprezintă un eveniment neobișnuit în societatea românească. Dacă în anul 1990 se înregistra un divorț la 6 căsătorii, în anul 2017 s-a ajuns la un divorț la 4,6 căsătorii, adică o creștere a numărului de divorțuri de aproximativ 30%.

În anul 2018 numărul divorțurilor pronunțate a fost de 30.857, dintre care o treime s-a realizat prin hotărâri judecătorești definitive, iar două treimi pe cale administrativă, prin acordul părților, datorită posibilității pe care o oferă Legea nr. 202/2010⁶ de a divorța în fața ofițerului de stare civilă sau a notarului public.

Incriminarea infracțiunii de *abandon de familie*, prevăzută de art. 378 din Cod penal are corespondent în art. 305 din Codul penal din 1969, în raport cu care prezintă o serie de diferențe, precum o nouă variantă normativă, cauzele de nepedepsire, majorarea intervalului pentru neplata pensiei de întreținere sau modalitățile de executare a pedepsei ori de individualizare a acesteia.

² Legea nr. 15/1998 privind Codul penal al României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 16 aprilie 1997.

³ Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009.

⁴ Codul Penal. Partea specială, Titlul I, Capitolul III, articolele 376 – 380.

⁵ [Online] la www.insse.ro, accesat la 15.05.2021.

⁶ Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010.

În ceea ce privește varianta normativă prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, asupra căreia ne vom axa analiza, se constată că aceasta a fost preluată din vechea reglementare, cu diferența majorării de la 2 luni la 3 luni a intervalului de timp în care pensia de întreținere trebuie să nu fie plătită pentru ca fapta să fie tipică și cu diferența reducerii minimului special al pedepsei prevăzute de lege de la un an la 6 luni închisoare, limitele de pedeapsă fiind în prezent de la 6 luni la 3 ani închisoare sau amendă.

Noua incriminare prevede în continuare principiul disponibilității în exercitarea acțiunii penale, fiind necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate pentru punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale. Față de noua concepție a Codului penal⁷ care prevede că retragerea plângerii prealabile poate fi realizată în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în timp ce împăcarea poate interveni doar atunci când este prevăzută expres de lege și exclusiv în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, noile dispoziții nu mai prevăd posibilitatea împăcării în cazul infracțiunii de abandon de familie.

Similar ca în vechea reglementare, dar adaptat la noile forme de individualizare a pedepsei, se prevede aplicarea în condiții speciale, derogatorii de la condițiile generale, a amânării aplicării pedepsei și a suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, în situațiile în care până la rămânerea definitivă a hotărârii, inculpatul își îndeplinește obligațiile.

În schimb, față de fosta reglementare, a fost prevăzută o nouă cauză specială de nepedepsire care presupune că fapta nu se pedepsește dacă, înainte de terminarea urmăririi penale, inculpatul își îndeplinește obligațiile.

În ceea ce privește infracțiunea de *nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului*, prevăzută de art. 379 din noul Cod penal, aceasta a fost preluată în totalitate, în forma în care se regăsea la art. 307 din Codul penal din 1969, singura diferență fiind dată, pentru identitate de rațiune, ca și în cazul infracțiunii de *abandon de familie*, de faptul că împăcarea (părților) nu mai este prevăzută de lege, urmând ca persoana vătămată interesată să își retragă plângerea prealabilă formulată.

2. Aspecte controversate privind infracțiunea de abandon de familie

Dat fiind că între actuala reglementare a infracțiunii și cea anterioară nu există diferențe de tipicitate, cu singura excepție a prelungirii termenului pentru neplata pensiei de întreținere de la 2 luni la 3 luni, rezultă că atât considerațiile expuse în doctrină, cât și practica judiciară în materie, își păstrează valabilitatea. Dintre acestea vom expune cele mai importante aspecte tranșate de-a lungul timpului și le vom analiza din perspectiva în care comportă în continuare discuții.

În primul rând, cu privire la înțelesul termenului de "neplată" a pensiei de întreținere s-a stabilit că *plata parțială* constituie neplată pentru că textul se referă la neplata pensiei "stabilite", deci în quantumul în care a fost fixată de instanța de

⁷ Art. 158 – art. 159 din C.pen.

judecată. Cu toate acestea, o plată parțială poate constitui un indiciu în sensul că cel obligat la plata acesteia dorește să o plătească, dar se află în imposibilitate, astfel că probatoriul trebuie să determine existența relei-credințe.

Astfel, în practica judiciară s-a stabilit că *„Pentru a se putea reține în sarcina făptuitorului infracțiunea de abandon de familie este necesar ca în fiecare caz în parte să se facă dovada sigură a dolului special cerut de acest text, în sensul că debitorul nu a plătit deși a avut posibilități materiale. Împrejurarea că inculpatul și-a îndeplinit cu regularitate și integral obligațiile timp de 6 ani constituie un indiciu că neplata sumelor datorate, în ultimele luni, se explică prin împrejurări obiective și nu prin reaua-credință a debitorului”*⁸.

În al doilea rând, infracțiunea de abandon de familie în varianta prevăzută la art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. se comite în principal cu forma de vinovăției a *intenției directe*, ce presupune că făptuitorul prevede rezultatul faptei sale constând în lipsirea de întreținere a celui îndreptățit, urmărind producerea lui prin săvârșirea faptei cu rea-credință.

În practică s-a arătat că *„Nu este realizat conținutul infracțiunii de abandon de familie în situația în care neplata pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească este urmarea stării de arestare preventivă, în altă cauză, în care se găsea inculpatul, deoarece aceasta exclude condiția impusă de textul incriminator, ca neplata să fie urmarea relei-credințe”*⁹.

Totodată, s-a reținut că *„Nu se poate considera că există rea-credință din partea tatălui copilului natural, obligat prin hotărâre judecătorească la plata unei pensii de întreținere față de copilul său, dacă, deși nu a plătit pensia de întreținere la care a fost obligat, a locuit în perioada respectivă împreună cu mama minorului și cu acesta, îngrijindu-se de minor și furnizându-i cele necesare traiului”*¹⁰.

În același sens, s-a stabilit că *„nu se poate reține existența infracțiunii de abandon de familie, lipsind elementul relei-credințe atâta vreme cât, după pronunțarea hotărârii prin care a fost obligat să plătească o pensie de întreținere fostei sale soții, în folosul copiilor rezultați din căsătorie, inculpatul a luat copiii la domiciliul său, acordându-le îngrijire și întreținere fără contribuția mamei, deoarece, în această situație, el a fost încredințat că nu mai trebuie să plătească acesteia vreo sumă de bani”*¹¹.

Cu toate acestea, soluțiile adoptate în practică par să contureze ideea că fapta poate fi comisă și cu *intenție indirectă* caracterizată prin aceea că deși prevede rezultatul faptei sale și nu îl urmărește, totuși făptuitorul acceptă posibilitatea producerii lui.

S-a mai reținut că *„Infracțiunea de abandon de familie există și în cazul în care inculpatul, obligat la plata pensiei de întreținere stabilită prin hotărâre*

⁸ Trib. Supr., Col. pen., dec. nr. 176/1964, J.N. nr. 4/1963, p. 172.

⁹ Trib. Jud. Hunedoara, dec. pen. nr. 1121/1974, R.R.D. nr. 3/1975, p. 60.

¹⁰ Procuratura locală Rîmnicu Vâlcea, ordonanța de scoatere de sub urmărire penală din 20 martie 1971, R.R.D. nr. 10/1971, p. 172.

¹¹ C.A. București, secția I penală, decizia nr. 153/1998, în C.P. J.P. 1998, p. 1.

judecătorească, deși capabil de muncă, nu prestează o activitate specifică pentru a procura venituri din care să achite obligația de întreținere”¹².

Relevantă este și soluția prin care s-a arătat că „*Reaua-credință în neplata pensiei de întreținere poate rezulta, printre altele, și din împrejurarea că inculpata, care avea posibilitatea de a munci, nu s-a încadrat în muncă o perioadă de timp pentru a nu i se popri salariu*”¹³.

În al treilea rând, odată cu reglementarea posibilității de desfacere a căsătoriei și pe cale notarială atunci când există acordul ambilor soți, împrejurare în care, potrivit art. 375 din C.civ., dacă există copii minori, indiferent dacă sunt născuți din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați, soții pot conveni, printre altele¹⁴, asupra contribuției fiecăruia la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor, s-a pus problema dacă *textul de lege privind neplata pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească se aplică prin analogie și pensiei de întreținere stabilită pe cale notarială*.

După cum am arătat, în anul 2018 din totalul divorțurilor doar o treime s-a realizat pe cale judiciară, restul de 2/3 având loc prin acordul părților fie pe cale administrativă, fie pe cale notarială, astfel că incidența cazurilor de neplată a pensiei de întreținere stabilită pe cale notarială este mare, cu precizarea că procedura administrativă de desfacere a căsătoriei nu poate fi parcursă cu privire la obligația de întreținere a copiilor minori.

Potrivit unei opinii exprimate în doctrină¹⁵, în această situație trebuie apelat la interpretarea prin analogie *in favorem* a dispozițiilor art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. în sensul că norma de incriminare se referă atât la pensiile de întreținere stabilite pe cale judecătorească, cât și la cele instituite în urma procedurii notariale, întrucât altfel încadrarea juridică ar trebui reținută printr-o interpretare extensivă a dispozițiilor art. 378 alin. (1) lit. b) din C.pen. când infracțiunea se consumă la momentul primei omisiuni referitoare la îndeplinirea obligației de întreținere, iar nu după trecerea unui termen de 3 luni, creându-se o situație discriminatorie și inechitabilă față de persoanele care au divorțat în procedura notarială.

În ceea ce ne privește, considerăm că dispozițiile art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. nu pot fi interpretate în sensul că s-ar referi la toate pensiile de întreținere, indiferent dacă au fost stabilite pe cale judecătorească sau pe cale notarială, ci acestea le vizează exclusiv pe primele.

Un argument îl constituie faptul că infracțiunea de abandon de familie, în toate cele trei variante normative, a fost reglementată în aceeași manieră, cu micile modificări pe care le-am expus, și în vechiul Cod penal, astfel că atât timp cât

¹² Trib. Supr., Secț. pen., dec. nr. 2642/1972, C.D. 1972, p. 380.

¹³ Trib. Jud. Timiș., dec. pen. nr. 1/1970, R.R.D. nr. 10/1970, nr. 163.

¹⁴ Soții pot conveni asupra tuturor aspectelor referitoare la numele de familie pe care să îl poarte după divorț, exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, stabilirea locuinței copiilor după divorț, modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre părintele separat și fiecare dintre copii.

¹⁵ M. Udroi, *Drept penal. Partea Specială*, ed. a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2017, p. 272;

opțiunea legiuitorului a rămas neschimbată o perioadă atât de lungă de timp, considerăm că aceasta a fost voința sa, independent de inechitățile ce se pot ivi în practică.

Un alt argument este dat de faptul că obligația de întreținere prevăzută de lege nu se confundă cu pensia de întreținere, astfel că infracțiunile reglementate de la lit. b) și lit. c) ale art. 378 alin. (1) din C.pen. vizează situații diferite. Potrivit art. 530 din C.civ. obligația de întreținere se execută *în natură*, prin asigurarea celor necesare traiului și, după caz, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională și doar dacă obligația de întreținere nu se execută de bunăvoie, în natură, *instanța de tutelă* dispune executarea ei prin plata unei *pensii de întreținere*, stabilită în bani, fie sub forma unei sume fixe sau într-o cotă procentuală din venitul net lunar al celui care datorează întreținere. Potrivit art. 533 din C.civ., pensia de întreținere se plătește în rate periodice, la termenele convenite de părți sau, în lipsa acordului lor, la cele stabilite prin hotărâre judecătorească.

Totodată, este de menționat că în timp ce obiectul juridic al infracțiunii de abandon de familie, în toate cele trei variante normative, îl constituie relațiile sociale care protejează familia și care impun respectarea obligațiilor și îndatoririlor de sprijin material și moral față de membrii acesteia, în varianta normativă de la art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. s-a urmărit suplimentar și protejarea relațiilor sociale care asigură autoritatea hotărârilor judecătorești, fapt pentru care această infracțiune poate fi asimilată unei forme speciale a infracțiunii de nerespectarea hotărârilor judecătorești, reglementată distinct în cadrul infracțiunilor contra familiei.

În concluzie, apreciem că cel care nu plătește, cu rea-credință, pensia de întreținere față de copilul minor, stabilită pe cale notarială, comite infracțiunea prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. b) din C.pen.

În al patrulea rând, s-a stabilit că infracțiunea de abandon de familie prevăzută la art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. este una *de pericol*, a cărei urmare imediată constă în starea de pericol creată prin lipsirea de întreținere la care are dreptul persoana față de care există obligația de întreținere, motiv pentru care săvârșirea infracțiunii atrage numai condamnarea inculpatului, nu și obligarea lui la despăgubiri civile reprezentând pensia neachitată, în privința acesteia titularul având un titlu executoriu, pe care îl poate pune în executare.

În practică, s-a reținut că „*Neplata cu rea-voință a pensiei de întreținere, stabilită printr-o hotărâre civilă definitivă, atrage numai condamnarea inculpatului, nu și obligarea lui la despăgubiri civile reprezentând pensia neachitată, deoarece în privința acesteia titularul are un titlu executoriu – hotărârea definitivă – pe care-l poate pune în executare*”¹⁶.

Ca atare, nu acționează cu forma de vinovăție prevăzută de lege cel care nu a plătit pensia de întreținere întrucât persoana îndreptățită a pus în executare titlul executoriu și a obținut poprirea veniturilor debitorului.

¹⁶ Trib. Supr., Col. pen., dec. nr. 180/1965, C.D. 1965, p. 441; J.N. nr. 6/1965, p. 163.

S-a mai reținut că „Nu există infracțiune de abandon de familie dacă mai înainte de împlinirea termenului de 2 luni prevăzut de acest text, în executarea obligației de întreținere, stabilită prin hotărâre judecătorească, s-a înființat poprire asupra salariului celui obligat; din acel moment, în baza popririi, obligația de a achita sumele datorate a trecut asupra terțului poprit care, atât timp cât inculpatul are de primit de la el salariul poprit, se află în raporturi directe cu creditorul creanței”¹⁷.

În al cincilea rând, s-a pus problema dacă întrunește elementele constitutive ale infracțiunii fapta celui care nu plătește pensia de întreținere la care a fost obligat în favoarea unui minor care realizează venituri proprii și care îi asigură cele necesare traiului și, după caz, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională.

S-a arătat că „Împrejurarea că minorul s-a angajat ca muncitor și realizează venituri proprii nu face să înceteze automat obligația părintelui de a-i plăti pensia de întreținere la care fusese obligat. Minorul care realizează venituri proprii este îndreptățit, în continuare, la întreținere, în măsura în care acele venituri nu sunt îndestulătoare pentru a-i asigura condițiile necesare pentru creștere, educare, învățatură și pregătire profesională. De aceea, neplata cu rea-credință a pensiei de întreținere constituie și în acest caz infracțiunea de abandon de familie. Per a contrario, neplata pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească nu are caracter penal dacă minorul, îndreptățit la această pensie, realizează venituri proprii și care asigură condițiile necesare pentru creșterea, educarea, învățătura și pregătirea sa profesională”¹⁸.

Potrivit unei opinii exprimate în doctrină¹⁹, nu prezintă importanță pentru existența infracțiunii dacă creditorul obligației de întreținere beneficia de întreținere și din partea unei alte persoane ori dacă avea sau nu mijloace care să îi asigure traiul, creșterea și educarea. Suntem de acord cu această opinie sub aspectul împrejurării că debitorul pensiei de întreținere nu poate hotărî cu de la sine putere sistarea sau micșorarea plății în situația în care a luat la cunoștință despre dispariția stării de nevoie a creditorului pensiei de întreținere. Acesta trebuie să se adreseze instanței de tutelă pentru a cere micșorarea sau încetarea plății pensiei de întreținere, în conformitate cu dispozițiile art. 531 din C.civ., putând solicita eventual restituirea întreținerii nedatorate.

În al șaselea rând, infracțiunea de abandon de familie constând în neplata cu rea-credință a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească este o *infracțiune continuă*, care se consumă la împlinirea a 3 luni de neplată a pensiei, chiar dacă acestea nu sunt consecutive, și se epuizează fie atunci când are loc plata pensiei sau se reia plata pensiei, fie atunci când are loc condamnarea inculpatului.

Pornind de la calificarea juridică de infracțiune unică, continuă, în practică nu a existat un punct de vedere unitar cu privire la momentul de la care începe să curgă termenul de 3 luni prevăzut de lege pentru formularea plângerii prealabile.

¹⁷ Trib. Supr., Col. pen., dec. nr. 406/1960, C.D. 1960, p. 531. În același sens, a se vedea Trib. Reg. Crișana, dec. pen. nr. 1267/1963, J.N. nr. 4/1964, p. 177.

¹⁸ Trib. Supr., Secț. pen., dec. nr. 2211/1973, C.D. 1973, p. 433.

¹⁹ *Ibidem*, p. 236.

Prin Decizia nr. 2/2020 din 20 ianuarie 2020²⁰, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a admis sesizarea Curții de Apel Constanța – Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie și a stabilit că în cazul infracțiunii de abandon de familie prevăzute de art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen., *termenul de introducere a plângerii prealabile prevăzut în conținutul art. 296 alin. (1) și 2 din C.p.p.*, de 3 luni din ziua în care persoana vătămată sau reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei, *curge de la data la care persoana vătămată sau reprezentantul său legal a cunoscut săvârșirea faptei, care poate curge din trei momente diferite, după cum urmează: a) din momentul consumării infracțiunii, dacă acest moment este identic cu cel al cunoașterii faptei; b) din momentul cunoașterii faptei, care se poate situa între momentul consumării faptei până la momentul epuizării; c) din momentul epuizării infracțiunii sau ulterior acestuia, odată cu cunoașterea săvârșirii faptei, caz în care nu trebuie să fi fost împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale.*

În motivarea deciziei, s-a arătat că infracțiunea este una continuă caracterizată prin împrejurarea că inacțiunea concretizată în neplata pensiei de întreținere se prelungește în timp, în mod natural, după data consumării, până la încetarea activității infracționale, adică momentul epuizării, care poate fi determinat de reluarea plății de către debitor sau condamnarea sa, prin hotărâre judecătorească, dată la care se încheie ciclul infracțional și se autonomizează activitatea desfășurată până la acel moment. Analizând dispozițiile art. 296 alin. (1) și 2 din C.p. p. se constată că legiuitorul folosește sintagma ”săvârșirea faptei”, fără să facă vreo diferențiere în funcție de forma infracțiunii (continuă, continuată), spre deosebire de alte situații, precum momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție a răspunderii penale, când a prevăzut expres o astfel de distincție.

S-a arătat că a interpreta altfel dispozițiile legale menționate în sensul că termenul de 3 luni de introducere a plângerii prealabile ar curge de la momentul epuizării infracțiunii, deși persoana vătămată sau reprezentantul legal cunosc momentul săvârșirii faptei consumate, ar însemna să se accepte că acestea nu ar putea introduce plângerea prealabilă între momentul consumării și cel al epuizării faptei, ipoteză care ar conduce la modificarea dispozițiilor art. 296 alin. (1) din C.p.p., prin crearea unui nou termen decât cel prevăzut de legiuitor.

Practic, efectele Deciziei nr. 10 din 18 februarie 2008²¹, pronunțată în interesul legii de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin care s-a decis că dispozițiile art. 284 alin. (1) din C.p. p. 1968 referitoare la formularea plângerii prealabile nu conțineau vreo diferență cu privire la infracțiunile continue sau continuate, astfel că, în cazul acestora, termenul de 2 luni pentru introducerea plângerii prealabile curgea ”de la momentul în care persoana vătămată sau persoana îndreptățită au cunoscut cine este făptuitorul”, își păstrează valabilitatea și se aplică *mutatis mutandis*.

²⁰ M.Of. nr. 135 din 20 februarie 2020.

²¹ M.Of. nr. 840 din 15 decembrie 2008.

Nu în ultimul rând, este de menționat Decizia nr. 4/2017 din 20.03.2017²² a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii prin care s-a stabilit că *infracțiunea de abandon de familie săvârșită prin neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere, instituită printr-o singură hotărâre judecătorească în favoarea mai multor persoane, constituie o infracțiune unică continuă*.

Instanța supremă a arătat că prin incriminarea acestei fapte, legiuitorul a urmărit să protejeze, în principal, relațiile de familie, în ansamblul lor, și nu individual pentru anumiți membri ai acesteia, precum și, adiacent, valorile sociale care privesc forța executorie a hotărârilor judecătorești. Persoanele care au dreptul la pensie de întreținere sunt subiecți pasivi secundari ai infracțiunii, în timp ce societatea, prin stat, este subiectul pasiv principal.

Totodată, în practica fostului Tribunal Suprem s-a arătat că „în cazul infracțiunii de abandon de familie, locul săvârșirii infracțiunii este acela unde domiciliază beneficiarul pensiei de întreținere și unde trebuie plătită pensia”²³.

3. Aspecte controversate privind infracțiunea de nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului

Infracțiunea prevăzută de art. 379 din C.pen. cuprinde două variante normative prin care s-a urmărit sancționarea conduitei celui care nu respectă măsurile privind încredințarea minorului, fie că este vorba despre părintele căruia nu i-a fost încredințat minorul potrivit legii și care îl reține fără consimțământul celuilalt părinte sau al persoanei căreia i-a fost încredințat (alin. (1)), fie că este vorba despre persoana căreia i-a fost încredințat minorul spre creștere și educare și care împiedică, în mod repetat, pe oricare dintre părinți să aibă legături personale cu minorul, în condițiile stabilite de părți sau de către organul competent (alin. (2)).

Cu privire la prima variantă normativă, în doctrină²⁴ s-a arătat că este necesar să existe o hotărâre judecătorească executorie sau un act notarial prin care locuința minorului a fost stabilită la unul dintre părinți sau la o altă persoană și să nu existe consimțământul explicit sau implicit al acestora ca minorul să rămână cu părintele său dincolo de limitele impuse prin hotărârea judecătorească sau prin actul notarial.

Reținerea la care se referă textul presupune în toate cazurile o anumită durată, astfel că infracțiunea este continuă, de pericol abstract.

Nu prezintă importanță că cel care îl reține pe minor se îngrijește de acesta ca un bun părinte.

În situația în care părintele îl reține pe minor o perioadă mai îndelungată, fără a avea consimțământul explicit sau implicit al părintelui căruia minor i-a fost încredințat, și care are și obligația de a plăti pensie de întreținere în favoarea minorului, acesta nu va poate fi tras la răspundere penală și pentru infracțiunea de

²² M.Of. nr. 360 din 16 mai 2017.

²³ Trib. Supr., Secț. pen., dec. nr. 4205/1971, R.R.D. 12/1971, p. 151.

²⁴ *Ibidem*, p. 238.

abandon de familie în forma prevăzută la art. 378 alin. (1) lit. c) din C.pen. dacă pe perioada cât minorul a stat la acesta, i-a asigurat întreținerea.

În practică s-a pus în discuție dacă părintele care îl reține pe minor se poate prevala de faptul că acesta refuză să se întoarcă la părintele căruia i-a fost încredințat și astfel să nu poate fi posibilă tragerea sa la răspundere penală motivat de faptul că fapta nu este comisă cu forma de vinovăție prevăzută de lege.

Pentru a oferi o soluție la această problemă practică este important de stabilit sensul "reținerii" prevăzută în norma de incriminare.

Din punctul nostru de vedere reținerea poate consta atât într-o *acțiune*, cât și într-o *inacțiune* rezultată din pasivitatea părintelui la care se află minorul și care nu ia măsuri pentru ca acesta fie înapoiat celuilalt părinte, în conformitate cu programul stabilit prin hotărârea judecătorească sau actul notarial. Cu alte cuvinte, îl reține pe minor în sensul textului de lege, atât părintele care se opune ca acesta să plece la celălalt părinte, cât și cel care nu ia măsuri pentru ca minorul să revină la celălalt părinte.

Reținerea la care textul face referire nu se confundă cu lipsirea de libertate în sensul prevăzut de art. 205 din C.pen., chiar dacă în doctrină a fost exprimată opinia că în situația în care minorul a fost luat de la celălalt părinte prin răpire, se va reține concursul cu lipsirea de libertate în mod ilegal, faptă prevăzută de art. 205 alin. (2) din C.pen.²⁵

Considerăm că atât timp cât părintele nu a fost decăzut din exercițiul drepturilor părintești, nu există lipsire de libertate "în mod ilegal" conform art. 205 din C.pen., ci din contră, potrivit dispozițiilor legale din Codul Civil, părinții, inclusiv după divorț, au dreptul, dar și îndatorirea, de a exercita autoritatea părintească asupra copilului²⁶.

În ceea ce privește refuzul minorului de a reveni la părintele căruia i-a fost încredințat, Codul de procedură civilă prevede la art. 910 și următoarele procedura de urmat pentru înapoierea minorului de către persoana care îl ține fără drept. Procedura implică constatarea de către executorul judecătoresc a refuzului într-un proces-verbal, dispunerea de către instanța competentă, la solicitarea Direcției Generale De Asistență Socială Și Protecția Copilului, a unui program de consiliere psihologică pentru o perioadă de cel mult 3 luni, ce se finalizează cu întocmirea unui raport, urmat de executarea silită efectuată de executorul judecătoresc, împreună cu un reprezentant al direcției generale de asistență socială și protecția copilului, un psiholog și agenții forței publice, fără a-l brusca însă pe minor și fără

²⁵ Potrivit art. 205 C.pen.: (1) *Lipsirea de libertate a unei persoane în mod ilegal se pedepsește cu închisoarea de la unu la 7 ani*; (2) *Se consideră lipsire de libertate și răpirea unei persoane aflate în imposibilitate de a-și exprima voința ori de a se apăra*.

²⁶ Potrivit art. 487 C.civ. (conținutul autorității părintești): *Părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia*.

a exercita presiuni asupra lui, iar în caz de refuz în continuare al minorului, se vor aplica penalități în dauna părintelui, la fel ca în situația în care acesta îl reține.

Cât timp părintele nu se opune executării silite, nu va putea fi reținută în sarcina sa comiterea faptei cu forma de vinovăție prevăzută de lege.

În practică s-a arătat că *„Fapta inculpatului care, începând cu data de 24 februarie 2014, în calitate de părinte, a reținut-o pe minoră, fără consimțământul mamei acesteia (la domiciliul căreia, printr-o sentință civilă definitivă, fusese stabilită provizoriu locuința minorei până la soluționarea irevocabilă a procesului de divorț al părților) întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului prev. de art. 379 alin. (1) din C.pen. Pentru existența acțiunii de reținere nu are importanță faptul că inculpatul s-a îngrijit ca un bun părinte de fiica sa ori faptul că minora ar fi refuzat să ia legătura cu mama sa sau a refuzat să o însoțească pe aceasta”²⁷.*

În ceea ce privește a doua variantă normativă, aceasta constituie o infracțiune de obicei, de pericol abstract. Pentru existența infracțiunii este suficient ca faptele să fi avut loc de mai multe ori, indiferent dacă împiedicările s-au produs în mod succesiv, una după alta, sau dacă între ele s-au intercalat și ocazii la care legătura dintre părinte și copil s-a realizat.

S-a reținut că „Nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorului în situația în care concubinel reține pe minorul rezultat din relațiile de concubinaj cu mama copilului în scopul de a o determina să se întoarcă la domiciliul comun”²⁸.

4. Concluzii

Față de cele expuse, rezultă că, deși la prima vedere infracțiunile contra familiei nu comportă discuții deosebite, se constată totuși că aplicarea lor practică a generat de-a lungul timpului probleme de interpretare, dintre care unele au fost lămurite doctrinar sau pe calea mecanismelor de unificare a practicii de care dispune instanța supremă, iar altele generează în continuare discuții aprinse, în condițiile în care incidența acestor infracțiuni este destul de ridicată.

Referințe

Udroiu M., *Drept penal. Partea Specială*, ed. a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2017

²⁷ C.A. Brașov, secția penală, sentința nr. 50/F din 18 decembrie 2015.

²⁸ Procuratura locală Rîmnicu Vâlcea, Ordonanța de scoatere de sub urmărire penală din 24 iunie 1970, R.R.D. nr. 6/1971, p. 141.